

zeer nette
75 cent
Leiden.

ning
erken.

het Rec
teit.

S,
en.
RMSEK.

Paris.
firma
IN,
logus.
in staan

studie.

B.

RMSEK.

S."

Huisgezin
BOOR

TOG.

f 1.95.

Exemplaren

es".

RMSEK.

teit.

heer G. G.
den heer G.
or den heer
3; door den
vijk f 46.25;
Oudegra uit
ijk f 37, uit
59, samen
eld te Oude
P. J. Buya
uit Lange-
nemen f 47.50;
den f 301.50;
Werkendam
alle te Vlaar-
te Wormer
te Leeuw
van de 10
502½g door
te Voor-
55.50; door
s, uit Maas-
van Amstel
ref. kerk te
fons f 13.50;
an de Ned.
84; van idem
wijk f 24.50;
van idem te
elonds f 25;
f 17.83½.
G. G. Gijben
van Goor te
Dient den
sterbeek van
Wilnis f 10;
terk f 2.50;
trecht f 7.50;
in E. f 4.-
onden in de
chappen f 1,
f 1 en van
or den heer
N. te Baam-

leete van de
f 16.20; door
f, van A. v.

ingekomen:
te Makkum
L. f 1, door
leete Neder-
Z. te R. f 5.
salvestuivers
E. B. te R.
de bewaar-
ingmeester.

IDRUKKERIJ,
ERDAM.

De Heraut

VAN DE

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad N°. 124).

Zondag 11 Januari 1891. N°. 681.

De Maad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, inschrijven stukken en alles wat verder den inhoud
van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonneementen en Adverven-
tissen aan de ADMINISTRATIE van De Heraut, Amsterdam.
Insendingen die later dan Donderdag 's namiddags te 12 ure worden ontvangen
kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonneementenprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.20. Afzonderlijke
nummers aan het Bureau 10 Cent.
Abonneementen worden aangenomen door alle Boekhandelaars, Postdirecteuren enz.
aan het Bureau te Amsterdam.
Advertentie: van 1 tot 6 regels 90 Cent; voor elke regel meer 15 Cent.
Aanvragen en vernieling van bedragnen en Verslagen van Vereenigingen 10 Ct. per regel.

Van het heilig Avondmaal.

ZONDAGSOPDEELING XXIX.

En hij nam brood, en als hij
gedacht had, brak hij het, en
gaf het hun, zeggende: Dit is
mijn lichaam, hetwelk voor u
gegeven wordt; doet dat tot
mijn gedachtenis.
Lukas 22: 19.

V.

Zoo gaat er dan in het Sacrament des
heiligen Avondmaals eene goddelijke wer-
king op de zielen der geloovigen uit; eene
actie van den Drieëenigen God, waarin,
althans tot op zekere hoogte, zeer wel de
werking des Vaders, des Zoons en des
Heiligen Geestes te onderscheiden is.

Hiermede is echter de uitwerking van
deze goddelijke actie op de geloovigen nog
niet toegelicht, en zoo blijft ons dus nog
de vraag te beantwoorden: Wat grijpt er,
tengevolge van deze goddelijke inwerking,
door en onder het gebruik van het sacra-
ment des heiligen Avondmaals, in het hart
van den geloovige plaats?

Met opzet zelden we: in het hart van
den geloovige, immers er zijn ook thans
weer dwaalleersaars opgestaan, die de sacra-
mentele werking van het heilig Avond-
maal niet tot het hart beperken, maar ons
pogen aan te prediken, dat er bij en door
het heilig Avondmaal ook een actie op
ons lichaam plaats grijpt.

Deze dwaalleersaars raakten allen min of
meer op Pantheïstische wegen verdood.
Het Pantheïsme toch is die zienswijze, die
de grenzen en onderscheidingen tusschen
God en de wereld, geest en stof, ziel en
lichaam enz., verzwakt en opheft, ook al
blijft men daarbij nog te gelooven aan
het persoonlijk bestaan van God. De man-
nen dezer richting passen hier nu die uit-
wisseling van de grenzen tusschen ziel en
lichaam op tweërlei manier toe. Vooreerst
toch zeggen ze, dat in den verheerlijkten
Christus het lichaam geestelijke eigen-
schappen bezit; en ten tweede leeren ze,
dat op het lichaam van den geloovige eene
geestelijke werking van de ziel uitgaat.
Blijkbaar heeft men dus te doen met een
dwaalleer, die op Lutherischen bodem ont-
stond. De Lutherische kerk toch had be-
leden, dat in den verheerlijkten Christus de
eigenschappen van zijn goddelijke natuur
zich mededeelden aan en overgingen op zijn
menselijke natuur. Goddelijke en men-
schelijke natuur waren dus in den ver-
heerlijkten Christus tot een soort God-
menselijke natuur saamgevochten, zooal
niet saamgesmolten. Ook de menselijke
natuur van den verheerlijkten Christus was
dus *atomtegenwoordig*; en daar nu deze
goddelijke eigenschap aan geheel Jezus'
menselijke natuur, d. w. z. zoowel aan
zijn lichaam als aan zijn ziel werd toege-
kend, werd het principieele onderscheid
tusschen Jezus' lichaam en Jezus' ziel met-
terdaad opgeheven. En vandaar dat latere
dwaalleersaars slechts aan dezen draad be-
hoefden voort te spinnen, om al spoedig
tot een algeheele dooreenmenging te komen,
waarbij men in den verheerlijkten Christus
een *wesen* zag, in hetwelk enerzijds het

goddelijke en menselijke en anderzijds
het geestelijke en lichamelijke in een ho-
ogere eenheid waren opgelooft.

Van desen verheerlijkten Christus, aldus
opgevat, beled men nu, dat hij in het
heilig Avondmaal *zichzelf* mededeelde;
en overmits in hem alle onderscheid tus-
schen het Goddelijke en menselijke en
evenzo tusschen het lichamelijke en gees-
telijke was opgeheven, kon hij zichzelf
niet mededeelen, of hij deelde *zich geheel*
mede, d. w. z. zoowel naar zijn Goddelijke
als menselijke natuur, evengoed *lichamel-
ijk* als geestelijk. Wie dus het brood des
Avondmaals at en den wijn des Avond-
maals dronk, at en dronk daarmede tegelij-
ken den verheerlijkten Christus; en dat wel op
zulk een wijze, dat men inwendig in zich
opnam zoowel iets van Jezus' Goddelijke
als van zijn menselijke natuur, en dit
laatste niet alleen in geestelijken, maar ook in
lichamelijken zin. De Avondmaalsgangers
namen door het gebruik van brood en wijn
dus ook iets van Jezus' verheerlijkt lichaam
in zich op. Een bestanddeel, een iets, een
element, een kracht van dat lichaam, hoe
dan ook beschouwd, maar in elk geval een *iets*,
dat niet uit Jezus' ziel kwam, maar uit zijn
verheerlijkt lichaam. Niet alsof dit *deeltje*
uit Jezus' lichaam gedacht moest als, *naast*
de geestelijke kracht van zijn ziel, in ons
dringende; want beide ziel en lichaam
was in Jezus één; maar dan toch zoo, dat
de Avondmaalsganger feitelijk iets ontving
en in zich opnam, dat hem toekwam uit
het verheerlijkte lichaam van Jezus.

Dit *lichamelijk* iets nu, dat door het
sacrament des heiligen Avondmaals uit den
verheerlijkten Christus in den geloovige
overging, en door dezen in zich werd opge-
nomen, kon uiteraard niet nalaten ook zekere
uitwerking op het lichaam van den geloov-
ige te doen; en ook over die uitwerking
opperde men twee bepaalde zienswijzen.

Vooreerst toch hield men staande, dat
dit *lichamelijke* dat bij het Avondmaal uit
Jezus' lichaam ontvangen werd, de kracht
bezat, om genezend en sterkend op het
lichaam van den geloovige te werken. Het
werd dus beschouwd als een soort medi-
cijn, dat in ons lichaam indringende, de
zwakte van ons lichaam tegemoet kwam,
en allerlei schadelijke werking in ons lichaam
tegening. Zoo werd het heilig Avond-
maal dus in therapeutischen zin opgevat;
en dat niet als geloofssterking in de ziel, die
vooral op ons zenuwleven weldadig en
versterkend kon inwerken; maar zeer be-
paaldelijk, als een *stoffelijke* inwerking, die
rechtstreeks het *stoffelijke* in ons lichaam
aangreep en aldus onze levenskracht ver-
hoogde. Een voorstelling, waarvoor men
zich dan liefst beriep op 1 Cor. 11: 30, waar
Paulus zegt, dat er ten gevolge van het
misbruik, dat in de kerk van Corinthe op
zoo stuitende wijze van het heilig Avond-
maal gemaakt werd, in die kerk, o, zooveel
waren, die onder zwakte of krankheid
leden, of ook reeds ontslepen. Hij zegt
toch: „Daarom zijn er onder u vele zwak-
ken en kranken en velen slapen.“

Nu geven we voetschots toe, dat deze
woorden van Paulus metterdaad van *licha-
melijke* krankheid en van een sterfven naar
het lichaam moeten verstaan worden. De
apostel leert kennelijk, dat Gods toorn

ter oorzaak van een stuitende ontheil-
gig van zijn Sacrament over de kerk
van Corinthe was gekomen, en dat deze
toorn Gods openbaar werd in de vele
krankheden, die uitbraken, en die, op
in het oog loopende wijze, door doo-
delijken afloop gevolgd waren. Men mag
deze woorden dan ook niet verzwakken
door ze te verstaan van *geestelijke* zwakte
of *geestelijken* doodslaap. Daartoe toch ont-
breekt elke aanwijzing, en het verband sluit
zulk een uitlegging af. Immers de apostel
spreekt van een *oordeel* Gods dat over de
gemeente gekomen was tengevolge van de
ontheilgig van het Sacrament; eene on-
theilgig die *zóóver* was gegaan, dat men
zich aan den Avondmaalsdich dronken had
gedronken. Dit nu kon natuurlijk alleen ge-
schied door desulken, die reeds, eer ze zich
hieraan vergrepen, geestelijk zwak en zeer
krank waren, en in zeer erge mate geestelijk
sliepen. Het zou toch geen zin hebben ge-
had om te zeggen: „Er zijn er onder u, die
zich op zoo roekeloze wijze aan het Avond-
maal vergrepen; daardoor hebben deze ran-
nen of vrouwen zich een oordeel gegeven en
gedronken; en dit oordeel bestaat hierin,
dat ze eerst na deze heilghechennis gees-
telijk zwak en krank geworden zijn.“ Want ook
al geeft men toe, dat zulk een heilghechennis
daad uiteraard door *nóg* diepere in-
zinking van het geloof moest gevolgd worden,
zoo was deze verachtering van geloof bij
reeds zoo ver uitgegleden personen toch nooit
zoo in het oog loopend, dat Paulus hierop,
als op een blijkbaar oordeel van Gods toorn
wijzen kon. Deze geestelijke uitlegging is
dan thans ook vrij algemeen door de kun-
diger uitleggers opgegeven, en men is terug-
gekeerd tot de uitlegging, die ook Calvin
en onze Staten-overzetting gaf, dat deze
krankheid en deze doodslaap in *eigenlijken*,
lichamelijken zin te verstaan zijn.

Er was ontheilgig van Gods Verbond.
Dit werkte Gods toorn schrikkelijk over
de gemeente. En dere openbaring van
Gods toorn bestond in het uitbreken van
bange ziekten, die vaak doodelijk af-
liepen.

Zij echter die het voorstellen, alsof er
bij het Avondmaal ook een sacramen-
teels kracht uit Jezus' lichaam aan ons
lichaam toekomt, leggen die woorden op
hunne wijze uit. Zie, zeggen ze, een goed
gebruik van het Avondmaal verhoogt de
levenskracht ook van het lichaam; en des-
wege nu wijst Paulus er op, hoe een ver-
keerd gebruik van het Avondmaal stoornis
in de lichamelijke levenskracht ten ge-
volge had, en diensvolgens ziekte en dood
na zich sleepte. Toch behoef men deze
uitlegging slechts even in te denken, om
er het averechtsche en onhoudbare ter-
stand van in te zien. Stond er: „Ten ge-
volge van het plaatshebbend misbruik
worden er minder dan anders zieken ge-
nezen,“ zoo zou dit, op het standpunt van
deze dwaalleersaars zin hebben. Is toch in
hun oog het Avondmaal ook een *lichamel-
ijke* artseneij, en werden alzoo door het
gebruik van het Avondmaal vele lichame-
lijk zwakken allengs gesterkt en gezond,
dan sprak het vanzelf, dat een nalaten
van dit goede Avondmaal deze gene-
zende werking moest stuiten. Maar nooit
kon een *niet-gebruik* van dit genees-

middel ten gevolge hebben, dat er krankte
ontstond en dood gewrocht werd. Immers
de heidenen en Joden gebruikten dit me-
dicijn evenmin, en zoo zou dus onder hen
dezelfde krankheid zich hebben moeten
openbaren in alle steden en dorpen, en zou
er niets vreemds of opmerkelijks in gelegen
hebben, dat deze zelfde krankheid ook onder
de Christenen woedde; en kon alzoo Paulus
dus niet geleerd hebben, dat zich in deze krank-
heid een kennelijk oordeel Gods over de kerk
vertoonde. Gesteld al dat het gebruik van
het Avondmaal voor het lichaam sterkend
en genezend werkte, zoo kon daarom
het zich onthouden van dit medicijn, nog
nooit een oorzaak van *niet* worden. Wie
het gebruikte, kon er dan lichamelijke ster-
king door erlangen; maar wie het niet ge-
bruikte bleef die hij was; werd er niet
beter, maar ook niet erger door. En zoo
blijft er dus geen andere, dan de oude,
gezonde uitlegging over, dat Gods toorn
over de gemeente was opgewekt, en dat
deze toorn Gods zich daarin openbaarde,
dat hij op in het oog loopende wijze een
ernstige ziekte uitzond, die velen krank en
slap maakte en velen ten graven sleepte.
Denk b. v. aan een ziekte als nog onlangs
de *influenza* was, en die juist een karakter
droeg, dat zoo geheel paste op Paulus' woor-
den: „Daarom zijn er onder u vele zwak-
ken en kranken en velen zijn ontslapen.“
Van een beroep op 1 Cor. 11: 30 zullen
deze dwaalleersaars dus moeten afzien.

Toch gaan velen hunner nog verder, en
leeren in de tweede plaats, dat Jezus door
het sacrament des Avondmaals aan de ge-
loovigen uit zijn eigen verheerlijkt lichaam
iets mededeelt, waaruit ongemerkt het *nieuwe*
lichaam, waarmee de geloovigen zullen
opstaan, in hen bereid wordt. Hiertoe komen
ze door een vervalsching van de belijdenis
rakende de wederopstanding des vleeschens.
Naar hun voorstelling toch gaat het lichaam,
waarvan we bij den dood scheiden, geheel
te loor, en ontvangen de geloovigen dit
oude lichaam nooit terug, maar ontwikkelt
zich allengs om hun ziel een geheel nieuw
lichaam, dat niets met het oude gemeen
heeft; zelfs niet in de kiem of in den
wortel. Zoo zou er dus geen wederopstan-
ding des vleeschens zijn, maar het ontvan-
gen van een tweede, geheel *nieuw* lichaam.
En dit tweede, geheel nieuwe lichaam nu
leeren ze, dat ons in *kiem* reeds hier
op aarde in het oude lichaam gegeven
wordt, en dat deze kiem van ons nieuwe
lichaam bij den dood met de ziel ver-
eenigd blijft, om in den dag der opstanding
volheerlijk uit te groeien. En vraagt men
nu, op welke wijze de kiem van dat tweede
of nieuwe lichaam in den geloovige inkomt,
dan wijzen ze ons op het Avondmaal, en
stellen het ons voor, alsof Christus door het
sacramenteel gebruik van het heilig Avond-
maal uit zijn eigen verheerlijkt lichaam ons
de kiem voor dit nieuwe lichaam inplant.

Natuurlijk blijven ze ons elk bewijs voor
zoo gedrochtelijke leer schuldig, een leer of
voorstelling, die op elk punt tegen de dui-
delijke onderwijzing der Heilige Schrift in-
druischt. Deze leer toch strijdt met de dui-
delijke voorstelling der Heilige Schrift, dat
de ziel na den dood enkel geestelijk be-
staat en van het lichaam geheel is afge-

scheiden. Ze strijdt tegen de onderwijzing
der Heilige Schrift, dat er in den dag der
opstanding *hereniging* zal plaats hebben van
de ziel met datzelfde lichaam, waarvan het
bij den dood gescheiden werd. En ze strijdt
niet minder tegen de duidelijke openbaring
der Heilige Schrift, dat de Christus eens ons
vernederd lichaam gelijkvormig zal maken
aan zijn *verheerlijkt* lichaam, niet door ons
een deeltje van dit lichaam mede te deelen,
maar „door die kracht, waardoor hij ook
alle dingen zich zelve kan onderwerpen“,
d. i. door zijn goddelijke almachtigheid
(Phil. 3: 21). Geheel deze voorstelling moet
dan ook als lijnrecht in strijd met Gods
Woord, geheel en onverdelidet verworpen
worden. Er schuilt zelfs geen element van
waarheid in. Ook in den verheerlijkten Chris-
tus blijft de goddelijke natuur een andere
dan de menselijke natuur, en bezitten
beide nog altoos haar onderscheiden eigen-
schappen; en evenzo blijft ook nu nog
in Jezus' menselijke natuur ziel en lichaam
principieel onderscheiden, zoodat het lichaam
niet in de ziel en de ziel niet in het lichaam
gemengd wordt, maar beide als twee eigen
zelfstandigheden krachtens goddelijke schepping
bestaan. Er kan dus geen mededeeling
van Jezus' verheerlijkt lichaam aan de ge-
loovigen plaats hebben. Het eene mensche-
lijk lichaam is een ander dan het andere
menschelek lichaam; en er kan uit het eene
lichaam niets in het andere overgaan, dan
langs den gewonen weg, dien God in de
schepping daarvoor gesteld heeft. Ja zelfs
waar de menschen zijn medemenslacht
en zijn vleesch braadt en eet, eet hij toch
niet zijn lichaam, maar alleen de *stof*, waar-
uit dit lichaam tijdelijk bestond.

Doch ook hiermede is de hoofdfout nog
niet aangewezen, waarvan geheel deze ge-
drochtelijke voorstelling uitgaat, en die
hierin is gelegen, dat Christus ons in het
heilig Avondmaal niet zijn *verheerlijkt*
lichaam, maar zijn *verbroken* lichaam en
zijn *vergoten* bloed tot een spijs en drank
voor onze siele biedt. Dit feit is niet weg
te cijferen. Immers zoowel het symbool als
de woorden der inzetting bewijzen dit ten
duidelijkste. De Heere *brekt* het brood,
eer hij het zijn jongeren toereikt, en *giet*
den wijn in den beker, eer zijn jongeren
dien drinken. En als hij dan brood en wijn
aan zijn jongeren toereikt, zegt hij uitdruk-
kelijk, dat dit brood zijn lichaam is, dat
voor velen *verbroken* wordt, en dat die
wijn zijn bloed is, dat *vergoten* wordt tot
vergeving der zonde. Geen oogenblik mag
dus bij het heilig Avondmaal dat *verbroken*
en *vergoten* zijn uit het oog worden ver-
loren; en dit nu wordt het metterdaad, zoo-
dra men bij het heilig Avondmaal zijn
sielsoog richt op het *verheerlijkt* lichaam
des Heeren. In het verheerlijkte is niet
enkel het lijden, maar zelfs het gebrekkige
van dit aardse overwonnen. Het verheer-
lijkte lichaam des Heeren maakt op ons
geen anderen indruk dan van majesteit en
glorie, gelijk Paulus hem zag bij Damascus
en Johannes op Pathmos. Die aanblik nu
is een gansch andere dan dien de aanschou-
wing van het kruis van Golgotha wekt.
Gemeenschap met den gekruisten Christus
leidt wel tot gemeenschap óók met den

De martelaren.

XXXIII.

CORNELIS HALEWIJN en HERMAN JANSZ.

In de kerk van Antwerpen bleef de vervolging aan-
houden, ofschoon de vervolgers beelden en siddenden
voor de gevolgen er van, wetende dat het volk meer
op de hand van de belijders der waarheid was, dan van
de priesters en monniken. Hadde dus 's konings bevel
niet tot vervolging aangezet, de overheid van Antwerpen
zou, ten minste in 1558 en 1559, den voorigden der her-
vorming rustig aangezien hebben. Nu was dit anders.
Vooral de markgraaf van Antwerpen toonde zich ijverig
in het opjagen en gevangen nemen van belijders der
Waarheid naar de Heilige Schriften. In het begin van
1558 werden op zijn bevel naar den kerk gevoerd
Cornelis Halewijn, een slotenmaker, van Antwerpen ge-
boortig, en Herman Jansz, een gewerkmaker uit Amsterdam.

De laatstegenoemde werd vooral beschuldigd, dat hij in
zijn huis der kruiskerk een vergaderplaats had beschikt;
almede dat hij getrouwd was bij de voorstanders der
Hervorming. Jansz zeide, dat hij geen samenkomsten in
zijn woning had toegelaten, die door God verboden
bevolen had. Toen wilde men van hem weten, wie die
medebroeders waren, welke hij hem gekomen waren.
Doch zelfs de pijnbank kon hem niet dwingen eenigen
naam zijner medebelijders te noemen.

Terwijl dit te Antwerpen gebeurde, vernamen vrienden,
magen en bekenden te Amsterdam, dat Jansz gevangen

zat en wel wegens ketterij. Dit bewoog onzen martelaar
hun zijne geloofsbelijdenis toe te zenden, waaruit hun
bleek, dat hij alles geloofde wat ons in de Profetische
en Apostolische Schriften door den H. Geest is over-
geleverd, en verwierp alle ketterijen en leeringen, die
daarvan afwijken. Natuurlijk toonde hij in dit geschrift,
waarin hij met het Pausdom instemde, o. a. de leer der
Drieëenheid, maar ook, waarin hij er van afweek o. a. het
aanroepen van gestorven heiligen, middelaars en voor-
bidders, aangesien Christus als de eenige Middelaar moest
worden aangebeden. Ook het miaken van de door
Christus ingestelde Sacramenten van Doop en Avondmaal.
Was de behandeling, die Jansz moest ondergaan, moent
hard, tegenover Halewijn werd de uiterste zachtmoedig-
heid beproefd, teneinde hem van de waarheid af te trek-
ken. Dit was het gevolg van de pogingen zijner ouders bij
den Markgraaf, om hem te bevryden. De Markgraaf vroeg
hem, of hij zich wilde laten onderwerpen, waarop Halewijn
antwoordde: „Zeker, en kan iemand niet enige dwaling
uit Gods Woord aanwijzen, dan wil ik daarvan afzien.“
Doch op verzoek der ouders werd eindelijk besloten de
zaken schriftelijk te behandelen. De advocaat Van Houten,
die Halewijn toegevoegd was, bracht een geschrift in bij
de rechtbank, in naam van Cornelis, waaruit bleek, dat
de gevangene tot herroepen zijner belijdenis bereid was.
Voortaan zou hij biechten, de Sacramenten gebruiken en
om genade verzoeken als een goed zoon der kerk. Zelfs
beleed hij, dat de predikanten, in de kruiskerken gehou-
den, geen waarde hadden, enz.

Van dit alles was echter Cornelis Halewijn zich niet
bewust. Hij schreef uit zijnen kerk aan zijne broeders
en medebelijders vrijmoedigheid over zijn geloof in den
Heere Jezus, en dankte den Heere, dat Hij hem staande
hield. Deze brieven verhoorden velen. Toch waren er, die
argwaan koesterden. Het geheele rechtsgeding verliep
zoo geheimzinnig, dat zij vermoeden dat er iets achter
zat. De predikant Adriaan van Haemstede, de schrijver

van de bekende geschiedenis der martelaren, was toen
predikant te Antwerpen en deed de uiterste pogingen
om achter de geheimen van het geding te komen. Ein-
delijk gelukte het hem, het bij de rechtbank ingediende plei-
doon van Cornelis in handen te krijgen. In haast schreef hij
het over en bracht het bij den kerkeraad. Ontoering maakte
zich van al de broeders meester bij het lezen van dit
geschrift. Diep verontwaardigd waren zij, dat Halewijn
voor hen zoo geloof sprak en voor den raad den Heere
verloochende. Zij konden niet vermoeden, dat er bedrog
in het spel was. Cornelis was een afvallige geworden
meenden zij en in die gedachte schreef De Van Haemstede
hem „eene scherpe vermaning, hem biddende, om zich
te bekeeren en zijne verloochening met eene ongeveinsde
belijdenis voor den Raad te boeten en zich te beteren.“

Toen Halewijn dezen brief in handen kreeg, werd hij
ontsteld. Het bloed sprong hem uit den neus; hij wroch
zich de handen en riep uit: „Hoe zou ik de waarheid
loochenen! daarvoor beschermte mijn God! Ach God, dat
de broeders zulke gedachten omtrent mij koesteren: ik
ben daaraan onschuldig, ik heb het niet gedaan.“ In
dezen geest schreef hij aan den kerkeraad en deze ried
hem aan een afschrift te vragen van het voor hem inge-
diende geschrift, indien hij werkelijk er niets van wist.
De advocaat, dien hij om het bedoelde rechtstuk vroeg,
bezorgde het hem. Toen zag hij dat zijne broeders hem
terecht gewantwoord hadden. Den broeders schreef hij,
dat zijne vrienden en de Markgraaf, hem een valsche
belijdenis in den mond hadden gelegd buiten zijn weten. Als
het beste rieden hem toen de broeders aan, dat hij met eene
openbare belijdenis voor den raad de waarheid zou be-
tuigen en de valscheheid aan het licht brengen en be-
straffen.“ Hoe zwaar deze eisch was, omdat daaruit bleek,
dat de broeders hem niet vertrouwden, Halewijn onder-
wierp zich en werd, ondanks de tusschenkomst van de
vrienden, den Markgraaf en den advocaat, ter dood ver-
oordeeld. Omstreeks een jaar lang hadden Halewijn en

Jansz gevangen gezeten, toen het doodvonnis over hen
werd uitgesproken. Reeds voor 5 maanden had dit kunnen
gebeuren, maar uit vreeze voor het volk was de sententie
telkens voor 8 en 14 dagen uitgesteld. En toen eindelijk
het vonnis geveld was, werd dit zoo in het geheim ge-
daan, dat zelfs de martelaren er niets van wisten. De
laatste maal, nadat zij voor hunne rechtters gestaan ha-
den, keerden zij terug met de gedachte, dat de rechtzaak
weer 14 dagen was uitgesteld. Zoo zeiden de dienaren
ook. Daar zij echter niet naar hunne gewone gevangenis
gebracht werden, maar in den kiel geboeid geworpen,
begrepen zij dat hunne ure naderde. De laatste dagen
huns levens op aarde werden hunne broeders niet meer
tot de martelaren toegelaten. Alleen monniken en pries-
ters, beproefden hen te overtuigen van de waarheid des
pauzdoms.

Den dag na dat het doodvonnis was uitgesproken, wer-
den aan Halewijn eenige gunsten aangeboden, o. a. dat
hij een zachteren dood zou sterven, indien hij naar de
monniken wilde luisteren, maar de gevangene weigerde
beslist. Op weg naar de strafplaats vermaande Jansz den
markgraaf, doch deze hoorde niet. Ook zong hij Ps. 130,
terwijl Halewijn het volk vermaande. Op de strafplaats
wilde de markgraaf, dat ieder der martelaren een houten
kruis zoude in de handen houden, dan zouden zij met
het zwaard gedood worden. Ook dit weigerden zij. Daarom
werd de brandstapel voor hen gereed gemaakt.

Nadat zij voor hunne vijanden gebieden hadden, werden
zij terijde naar de hut geleid en daar geworpd. Plotseling
ontstond er eene beweging onder het volk, die den markt-
graaf en de zijnen schrik aanjoeg. De vrees des Konings
was echter bij de schare grooter dan de liefde tot de
waarheid. Daarom werd de beweging spoedig gestild. Toen
werden de lijken der martelaren verbrand en den vogelen
ten prijs gegeven.

DE GAAY FORTMAN.

verheerlijken Christus, maar in zichzelf is ze iets anders.

Een onderscheid, waarop Jezus zelf wijst, door het zijn jongeren zoo uitdrukkelijk, juist bij de instelling van het heilig Avondmaal, te zeggen, dat hij niet meer met hen van deze vrucht des wijstokstels drinken zou, tot dat hij dien nieuw zou drinken in het Koninkrijk zijns Vaders. Dit nieuwe drinken is een drinken in den staat der heerlijkheid, en van dat nieuwe drinken in het Koninkrijk zijns Vaders wordt het drinken van den vergoten wijn aan het heilig Avondmaal juist onderscheiden.

Op dit punt mag dus geen oogenblik de minste verwarring toegelaten. Het verbroken lichaam is wel hetzelfde lichaam, dat thans verheerlijkt is; maar door de verheerlijking werd juist de vernedering van het verbroken zijn des lichaams overwonnen en te niet gedaan. Moet hier nu het lichaam des Heeren in zijn verbroken staat genomen worden, gelijk en de symboliek en de inzettingen van het heilig Avondmaal dit eischen, dan sluit deze staat der verbrokenheid den staat der verheerlijking uit; en vernietigt men omgekeerd de eigenlijke kern en het pit van het Avondmaal zoo men spreken gaat van een gespijsd worden met het verheerlijkte lichaam des Heeren. Onze Catechismus zegt het dan ook uitdrukkelijk in het Antwoord op V. 79, „dat gelijk als brood en wijn dit tijdelijk leven onderhouden, alzoo ook zijn gekruist lichaam en zijn vergoten bloed zijn de waarachtige spijs en drank, waardoor onze zielen ten eeuwigen leven gevoerd worden.“ En evenzoo betuigt ons formulier voor het heilig Avondmaal: „Uit deze inzetting des heiligen Avondmaals onzes Heeren Jezus Christi zien wij, dat hij ons gelooft en betrouwen op zijn volkomen offerande, die eenmaal aan het kruis geschied is, als op den eenigen grond onzer zaligheid wijst, dat hij onze hongerige en dorstige zielen tot een waarachtige spijs en drank des eeuwigen levens geworden is.“ En nog duidelijker: „Zoo dikwijls gij van dit brood eet en van dezen beker drinkt, zult gij daardoor, als door een gewisse gedachtenis en pand, verzekerd worden van mijn hartelijke liefde voor u, dat ik voor u mijn lichaam aan het hout des kruises in den dood geve, en mijn bloed vergiet, en uw hongerige en dorstige zielen met hetzelfde mijn gekruist lichaam en vergoten bloed tot het eeuwige leven spijs en drank.“

Slechts daarin gingen de voorstanders van een louter symbolische opvatting geheel mis, dat ze dit „spijs en laven van onze zielen met zijn gekruist lichaam en vergoten bloed“ gingen verwateren, als ware hier niets anders mede bedoeld, dan een opzettelijke herinnering aan wat op Golgotha geschied was; en als ware het aansitten aan het heilig Avondmaal dus niets meer dan een ons opnieuw te binnen brengen van onze belijdenis, dat Jezus eenmaal, voor nu acht eeuwen, voor onze zonden gestorven was. Bij zulk een opvatting toch is er geen sacrament, is er geen mysterie, is er geen daad Christi meer; en werkt men juist een reactie in de hand, die dan weer op Roomsche of Lutherische voorstellingen uitloopt. Neen, niet in onze herinnering of heugenis, maar in hetgeen Christus aan onze zielen doet, ligt het eigenlijke wezen van het sacrament, en zoo is ook bij het heilig Avondmaal dit het wezen, dat Christus zelf uit den hemel onze hongerige en dorstige zielen spijs en drank, en dat hij dit met niets minder doet dan met zijn gekruist lichaam en zijn vergoten bloed.

KUYPER.

„Leef! Ja, Ik zeide tot u in uwen bloede: Leef!“

Als ik bij u voorbijging, zoo zal ik u verdedigen, en ik zeide tot u in uwen bloede: Leef! Ja, Ik zeide tot u in uwen bloede: Leef! (Ezech. 16: 6.)

Van den Doop gaat het naar het Avondmaal. Als er een kindeke geboren is, maakt men het lauwe water in het bekken gereed, om het te wasschen van zijn onreinheid. Doch als het gewasschen is, dan heeft het voedsel nodig, en draagt dezelfde hand, die het eerst wiesch, het straks naar de moederborst.

En dan eerst als het lieve wicht aan zijns moeders borst de warme melk indrinkt, is het eerste rustpunt bereikt, en heerscht er om het kraambled ruste en vrede.

Een vroedvrouw of baker, die het kindeke alleen maar wiesch, en voorts zonder voedsel liet, zou eenvoudig dwaaselijk handelen en de zorg voor het hulpeloos wezentje haar te ontnemen zijn.

En dit geldt ook hier. Wel het Sacrament der wassing in den Doop te zoeken; maar het voorts hierbij te laten; en niet uit den Doop naar het Sacrament der voeding te gaan, is het wezen van Doop en Avondmaal beide verkrachten.

Ge waar eerst gelijk aan het kindeke, u door den Heiligen Geest in Ezechiel 16 geteekend, en waarvan het in vers 4 en 5 heet: „Aangaande uwe geboorten, ten dage, als gij geboren waart, werd uw navel niet afgesneden, en gij waart niet met water gewasschen, toen ik u aanschouwde. Geen oog had medelijden met u, om zich over u te ermeren; maar gij zijt geworden geroch over het vlakke des velds, om de walgrigheid van uwe ziele, ten dage toen gij geboren waart. En als ik bij u voorbijging, zag ik u, verdedigen zijnde in uwen bloede, en ik zeide tot u in uwen bloede: Leef! ja, Ik zeide tot u in uwen bloede: Leef!“

Dit teekent ons onze ontvangenis in zonde en ons geboren zijn in ongerechtigheid. Ook gij waart uit een onreine, en daarom zelf onrein. Dit moest ook gij geestelijk door uw God inwendig met het bloed van Christus gewasschen worden, en als uitwendig symbool van deze afwassing uwer ziel in het bloed van het heilig Godslam, werd er toen ook afgewasschen met het water des Doops.

Zooals de heilige apostel het zegt: „Onrein waart ge eertijds, maar nu zijt ge heiligheid, nu zijt ge gereinigd, nu zijt ge afgewasschen.“

Zoo belijden het dan ook uw kerken. „Er is“, zeggen ze in art. 35 van haar Belijdenis, „in degenen die wedergeboren zijn, tweemaal leven: het ééne lichamenlijk en tijdelijk, hetwelk zij van hunne eerste geboorte medegebracht hebben, en is allen menschen gemeen; maar het andere is geestelijk en hemelsch, hetwelk hun gegeven wordt in de tweede geboorte, en dit leven is niet gemeen dan alleen den uitverkorenen Gods.“ En voorts in art. 34: „Zoo heeft hij dan bevolen om te doopen die de zijnen zijn, in den naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes, alleen met rein water, ons daarmede te verstaan gevende, dat, gelijk het water de vuilheid des lichaams afwascht, wanneer wij daarmede begoten worden, alzoo het bloed Christi hetzelfde van binnen in de zielen doet, door den Heiligen Geest, ze besprengende en zuiverende van hare zonden, en ons wederbarende uit kinderen des toorns tot kinderen Gods.“

Maar hierbij kan het niet blijven. Afwassing van het geboren kindeke komt wel eerst en gaat voorop; maar de voeding moet volgen.

Hoor slechts wat uw kerk al verder belijdt: „Wij gelooven en belijden, dat onze Zaligmaker Jezus Christus het Sacrament des heiligen Avondmaals ingesteld heeft, om te voeden en te onderhouden degenen, die hij alreede wedergeboren en in zijn huisgezin, hetwelk is zijn kerk, ingelijfd heeft.“

Immers, „tot onderhouding des lichamenlijken en aardzchen levens heeft God ons een gemeen aardich brood verordend, hetwelk daartoe dienstig is. Maar om het geestelijk en hemelsch leven te onderhouden, heeft Hij ons gezonden een levendigd brood, dat van den hemel is nedergevald, t. w. Jezus Christus“, welk brood sacramenteel genoten wordt in het heilig Avondmaal.

Van alle Doop moet dus gedrongen naar het heilig Avondmaal.

Wie bij den Doop staan blijft en niet tot het heilig Avondmaal doordringt, mist niet enkel het Sacrament van het lichaam en bloed des Heeren, maar mist ook evenzoo het Sacrament van den Doop.

Op zichzelf toch is de Doop niets dan het openen van de deur, waar ge doorgaat, om naar het heilig Avondmaal uwa Heeren, en alzoo tot zijn mystieke gemeenschap te komen. Wie nog niet gedoopt is, staat buiten; wie om den Doop vraagt, verlangt binnengelaten te worden.

Hij klopt aan de deur, opdat hem opengegaan worde; en zijn Doop is, dat de deur voor hem opengaat, zoodat hij nu binnenkomt, en afgezonderd is van wie buiten zijn, om gemeenschap te oefenen met wie binnen zijn; en die gemeenschap nu wordt eerst ten volle bereikt door zijn toetreding tot het heilig Avondmaal.

Wie na gedoopt te zijn, niet het heilig Avondmaal zijns Heeren zoekt, is gelijk aan den vreemdeling, die na aangekomen te hebben en in de feestzaal te zijn binnengelaten, vlak bij de deur staat blijft, en zich verre houdt van de aanzittende gasten.

Zeker, de indringer, die zonder bruiloftsleed aan de deur slaagt, en zich onder de geestelijk feesthoudende menigte mengde, moest, omdat hij een indringer was, weer buiten worden geworpen. Maar wie aanklopt, en binnen werd gelaten, en zijn bruiloftsleed aannam, doch om nu, in dat feestlek getooid, koud en onverschillig van verre te blijven staan, die zondigt; zij het ook op andere wijzen, toch evenzeer.

Wie den heiligen stroom van het Doopwater doorwaadt, dien moet het te doen zijn, om de gemeenschap met den Heere des huizes te genieten, en die Heere des huizes wacht de zijnen op aan zijn heiligen disch.

Wie wedergeboren is, niet water en geest, die niet nog pas het Koninkrijk van verre. Maar hierbij mag het niet blijven.

Hij moet voort en verder, en mag niet rusten, eer hij aanzit aan de bruiloft van het Lam, in zijn sacramentele afbeelding.

Ook nu nog voelt een Jood, die zijn Messias vond, dit onmiddellijk. Wordt zulk een Jood heden gedoopt, en is er over acht dagen Avondmaal, dan gaat hij er terstond aanzitten. Alles zegt het hem: Doop en Avondmaal hooren bijeen.

En ook bij andere volwassenden, wier Doop in hun kindzige jaren verzuimd werd, merkt ge dit nog. Zoo zelfs dat ze hun Doop meest uitstellen tot het Avondmaal weer komende is; en dan vlak voor het Avondmaal laten ze zich doopen, om terstond na den Doop het Avondmaal te zoeken.

En zoo was het in de oudste Christelijke kerk eveneens.

Al wie uit het Jodendom of Heidendom overkwam werd vandaag gedoopt, om morgen reeds ten Avondmaal te gaan; en het denkbeeld zelfs om zich wel te laten doopen, maar voorts verre van het Avondmaal te blijven, kwam in niemand op.

Zich te laten doopen wilde niets anders zeggen dan: „Laat mij toe tot het heilig Avondmaal.“

Het Avondmaal was de heilige disch der gedoopten; waar elk gedoopte hoopte; waar geen enkel gedoopte zich aan kon onttrekken.

Men trekt de Rode zee niet door, om op den anderen oever zich te blijven leggen, maar om aanstonds door de woestijn naar het Heilige land op te trekken.

En eenmaal bij de Jordaan aangekomen, trekt men die Jordaan niet door, om aan den overkant te blijven staan, maar om door te trekken naar Jeruzalem.

En zoo ook doorwaadt men den stroom van de wateren des Doops niet, dan om door en voort en verder te trekken en niet te rusten, eer men zich den wijn gereikt ziet, geperst uit de druiven van Eskol.

Alleen doordien thans de jonge kinderen gedoopt worden, is hierin een kleine verandering gekomen.

Een pasgeboren kindeke is voor het heilig Avondmaal nog onbekwaam. Een jeudig wicht kan ook op een leeftijd van enkele jaren zich zijn Doop nog niet toegeigen door zelf te belijden. En zoo schuiven dus, nu de Kinderdoop heerscht, de Doop en het heilig Avondmaal tot op zekeren afstand uiteen.

Omdat de doopeling ijdellijk is, is een jong wicht wel vatbaar om gedoopt te worden; maar evenzoo is het nog onvatbaar om het Sacrament der voeding te ontvangen, overmits bij dit tweede Sacrament de Avondmaalganger zelf belijdend en handelend optreedt.

Zoo komen dan tusschen Doop en Avond-

maal thans eenige jaren in te liggen; en dat wel zóóvele jaren als noodig zijn, om den doopeling tot eigen daad van belijden en toetreden te bekwaamen.

Minder kan die afstand niet zijn; maar ook groter mag hij niet worden. De jaren noodig voor uw opwaken en voor uw bekwaaamaking tot een eigen daad zijn van Godswege in uw schepping verordend. Wie zich daar nu aan houdt, die gaat op de wegen des Heeren; maar ook wie deze jaren of wilkeurig inkrimpt of wilkenrig uitzet, gaat van 's Heeren wegen af en kiest zelf eigen paden; iets dat altoos sonde is.

Dat kan nu schelen van het 16de tot het 23ste jaar; maar in dat tijdperk van zeven jaren valt bij een iegelijk zijn persoonswording; en die grenzen moeten dus geëerbiedigd.

Maar hetzij dan Doop en Avondmaal tot het 16de jaar of wel 23ste jaar uittegen waren geschoven, aan den band die Doop en Avondmaal verbindt wordt hiermee niets veranderd.

Altoos blijft uw Doop, al die jaren door, voor u een roepstem: Zoek des Heeren heilig Avondmaal!

KUYPER.

Amsterdam, 9 Jan. 1891.

Verleden Dinsdag had aan de Vrije Universiteit de eerste promotie in de theologie plaats.

In de rechtsgeleerde faculteit promoveerden reeds vroeger de tegenwoordige hoogleraar Jhr. Mr. W. H. de Savornin Lohman, en daarna de heer Mr. I. Esser, thans in Transvaal.

Maar in de theologie was nog geen promotie voorgekomen.

Het is daarom weder een schrede vooruit, dat thans ook in de faculteit der godgeleerdheid aan een der kweekelingen der Universiteit de doctorstitel is toegekend.

De heer H. H. Kuyper namelijk promoveerde op een proefschrift, dat ten titel draagt: *De opvoeding tot den Dienst des Woords bij de Gereformeerden*, met daarbij gevoegde stellingen.

Hij bood als academisch proefschrift nog slechts het eerste deel van dit werk aan, dat op zichzelf reeds 640 bladzijden valt, en alzoo met het tweede deel, dat later volgt, een tamelijk volledige studie over dit belangrijk onderwerp kan bieden.

De nauwe betrekking, waarin de redacteur van de *Herant* tot den jongen Doctor staat, is oorsaak dat hier elk woord van lof voor dezen arbeid in de pen moet blijven; en het oordeel in hoeverre deze dissertatie iets kan bijdragen om den wettenschappelijke naam van de Vrije Universiteit te bevestigen, aan anderen moet worden overgelaten.

Slechts zoveel mag hier zonder vrees voor tegenspraak beweerd, dat namelijk dit academisch proefschrift de vergelijking met de dissertatie, aan andere Universiteiten verdedigd, niet behoeft te duchten.

En voorts zij er op gewezen, dat deze studie althans de verdienste heeft van in hooge mate actueel te zijn.

Van meer dan ééne zijde toch is in den laatste tijd allerlei quaestie gerezen over de eischen die voor de opvoeding van de Diensers des Woords moesten gesteld worden.

Er rees allerlei geschil over de vraag, of aan de huidige Overheidsscholen voor een theologische faculteit plaats is. Er rees quaestie over de deze opleiding geschieden moest aan een Universiteit of aan een Seminarie. Zelfs kwam het gevoelen weer boven, of het niet beter ware, van alle wettenschappelijke opleiding af te zien, en eenvoudig gewone oefenaars tot predikant aan te stellen.

Nu heeft het natuurlijk niet de minste waarde, of bij het bespreken van zulke quaestie de één zich voor dit, de ander voor dat gevoelen verklaart, zoolang het boek der historie niet is opengeslagen, en uit dit historische boek de lijn der beginselen is uitgekeekend.

Daarom was er aan zulk een studie metredaard behoefte. Eene studie, die voor zoover wij tot oordeelen bevoegd zijn, de eenig goede methode volgde, en belooft het onderwerp te zullen uitputten.

Zoo zij er meer onderwerpen van actueel belang, voor wier behandeling de ouderen in jaren geen tijd hebben, en die zich uitsluitend leenen voor een behandeling in dissertatie.

Zij daarom bij onsen dank aan den jongen Doctor, voor wat hij ons ten beste gaf, hier de wensch uitgesproken, dat deze eersteeling in de Theologische faculteit, alreeds door heel een reeks van even doorwachte studien moge gevolgd worden, die zich niet verliezen in abstracte geleerdheid, maar licht kunnen werpen op de levensvragen, die de kerke Gods almeer bezighouden.

Om het hoog belang der zaak dient nog met een enkel woord teruggekomen op het Hypnotisme.

In de eerste plaats om te wijzen op een getuigenis, dat door dit hypnotisme tegen het ongelooft wordt afgelegd.

Lange jaren toch was het bijna regel, dat men onder de mannen van wetenschap den spot dreef, met al wat de Heilige Schrift ons bericht aangaande allerlei raadselachtige feiten, die zoowel onder de Heidenen, als onder de Joden, en daarna in de Christelijke kerk voorvielen. Want wel waren soortgelijke berichten ons ook door profane schrijvers uit de oudheid bericht, en vernam men nog gedurig van soortgelijke werkingen onder de volken van Azië en Afrika; maar, zoo ze men, zoodra het licht der wetenschap doordringt, vallen al zulke verschijnselen weg, zoodat blijkt, hoe ze slechts op inbeelding en charlatanerie berusten.

Zelfs toen Mesmer in het dusgenaamd Mesmerisme soortgelijke verschijnselen vernieuwde, dreef de geleerde wereld hier den spot mee, en al wat sinds van de magne-

tiseurs bericht werd, beschouwde men als een soort goochelarij, op niets dan bedrog en foppage berustend.

Doch zie thans is het de dusgenaamde wetenschap zelf, die als pleitbezorgster van het hypnotisme optreedt, en bij monde van onderscheidene geleerde mannen ons berichten komt, dat er toch, ja, heuscheljk, zekere werkingen en raadselachtige krachten bestaan, wier bestaan men dusver steeds voor zelfbedrog of opzettelijke misleiding had verklaard. En wat het opmerkelijkst is, men komt u verzekeren, dat deze werkingen niet iets stoffelijks ten grondslag hebben, maar louter zielswerkingen zijn, die zelfs bijna uitsluitend door de macht der gedachte werken, en voor haar resultaat gebonden zijn aan zeker geloof.

Men geeft thans toe, dat de ziel of geest van den ééne mensch in een geheel raadselachtig en wonderbaar contact kan treden met de ziel of den geest van een anderen mensch; en dat dit contact zoo wonderachtig kan werken, dat enkel door zulk een geestelijken invloed miraculeuze genezingen ook van lichamenlijke krankheden kunnen bewerk worden, zoodat zelfs kreupelen door deze wonderbare krachten te genezen zijn.

Let men er nu op, hoe de Heilige Schrift ons gedurig bericht van zekere wonderlijke wijsheid der Egyptenaten, waardoor hun tovenaars allerlei teekenen deden, en ook uit andere landen verhaalt van invloedrijke mannen, die door hun teekenen de menigte verbaasden; ja ons voorspelt, hoe ook in het einde der dagen, allerlei anti-christelijke machten zullen opkomen, die wonderen en teekenen zullen doen; dan ontstaat metterdaad de vraag, of in het hypnotisme niet eenvoudig weer een dier vele machten ontdekt is, die van de schepping af in de menschelijke natuur gehuisvest hebben; die ook na den val nog lang op allerlei zondige manier hebben nagewerkt; en die de opgeblazen wetenschap eenvoudig deswege geloofchend heeft, omdat ze niet pasten in haar kader.

Ja, zelfs rijst de vraag, of dit hypnotisme ons niet wijst op het bestaan van nu verzwakte zielkrachten, die in Christus en zijn profeten en apostelen, heerlijk hersteld, in Gods hand het middel zijn geweest, om vele genezingen van betreten, ziekten en allerlei kwalen te bewerkstelligen. Niet natuurlijk, alsof men ooit deze wonderen met de resultaten van het hypnotisme op één lijn mocht stellen, gelijk de geleerden van het hypnotisme dit nu reeds zoo gretig doen, maar wel in dien zin, dat ons door het hypnotisme op eenen onze natuur ingeschapen zielkracht wordt gewezen, die door God geheiligd en hersteld, voertuig was voor deze teekenen zijner almacht.

Doch hoe men hier ook over oordeelt, in elk geval is het van gewicht, op te merken, dat dezelfde wetenschap, die dusver al wat tot het wonder gebied van de verborgen zielkrachten behoorde, kortweg loochende en voor bedrog verklaarde, thans zelf gedwongen wordt, te erkennen, dat zulke wonderwerken dan toch niet onmogelijk zijn, en wel terdege kunnen bestaan.

Bedenk men nu hierbij, hoe het zeer wel mogelijk is, dat later nog andere soortgelijke zielkrachten ontdekt worden, dan gevoelt men hoe de booghartige en laatschunke bestrijding van wat de Heilige Schrift ons omtrent al soortgelijke wondergebeurtenissen bericht, door dit optreden van het wettenschappelijke hypnotisme een gedachten stoot ontving, en omgekeerd het eenvoudig geloof in wat de Heilige Schrift ons bericht, weer op verrassende wijze wordt gerechtvaardigd.

Maar evenmin mag een andere, geheel tegenovergestelde opmerking hier worden terughoudend.

De Heilige Schrift leert ons namelijk, dat er zeker terrein van wonderen werkingen bestaat, die door den zondigen mensch tegen Gods eere gebruikt worden, en in de macht van Satan staan.

Reeds aan het hof van Pharo vindt Mozes, als hij de wonderen Gods komt verrichten, een stel mannen tegenover zich, die ook op hun wijs allerlei wonderbare teekenen doen, waardoor ze de autoriteit van de goddelijke teekenen zoeken te verzwakken; en gedurig vinden we ook daarna Israël gewaarschuwd voor allerlei tovenaars en bezweerders in de heidenwereld, waarmee ze geen gemeenschap mochten hebben. En zoo weinig schijnt deze zondige kracht vernietigd te zijn, dat, gelijk we reeds opmerkten, ook de Openbaring van Johannes ons wijst op allerlei onheilge teekenen en wonderen, die Satan in het laatste der dagen verrichten zal, om het Koninkrijk van Christus tegen te staan, en de zielen te verleiden.

Dit nu noopt ons, ook ten opzichte van het hypnotisme, tot de grootste omzichtigheid, en zoo ooit de behoefte aan een medische faculteit op Christelijke grondslag levendig kon gevoeld worden, dan is het wel nu, nu we geheel ongelooft medische hoogleraren tamelijk apodictisch over deze verborgen zielkrachten hooren spreken, en zelfs door den rechter zien opgeroepen, om als deskundigen over de toerekenbaarheid of ontoerekenbaarheid van groote misdadigers te oordeelen.

Tweeërlei toch trekt in dit hypnotisme de aandacht: ten eerste de zegen dien het brengen kan voor de genezing van enkele kwalen; maar ook ten andere het ontzettende gevaar, waaraan het personen van weinig wilskracht blootstelt. Reeds op zichzelf is het iets ontzettends, als men ziet, hoe de ééne mensch tot een volkomen willoos orgaan of instrument van den wil des anderen kan verlaagd worden. Dat gevaar klimt nog, als men hoort, dat de ééne mensch, door den anderen dikwijls te hypnotiseeren, allengs heel zijn karakter kan uitwisschen en hem tot een dubbelganger

van zichzelf kan maken. En vreesselijke afmetingen neemt dit gevaar aan, zoo men bedenkt, dat een booze mensch in dit hypnotisme een macht beschikbaar heeft, om, bijna ongemerkt, den anderen, geheel willoos en onbewust, tot de grootste schandelijkheden te bewegen.

Dit toch wettigt metterdaad het bang vermoeden, dat men in dit hypnotisme te deele met een onheilge macht te doen heeft, die aan zichzelf overgelaten, allengs de bron kan worden van nameloze ellende, en zeer wel saam kan hangen met de openbaring van een macht uit de diepte.

Zelfs de ongelooftige medici hebben hier een open oog voor, en dringen er daarom op aan, dat de Overheid maatregelen tegen dit kwaad zal nemen, ook al verzuimen ze ons mede te deelen, welke maatregelen de Overheid ooit zou kunnen nemen, om de gebruikmaking van deze macht te stuiten; en al laten ze de vraag onbesproken, wat te doen, zoo er medici werden gevonden, die alleen deze krachten op onheilge wijze misbruiken.

Zelfs slaan de medici een gansch ongeoorloofden weg in, waar ze, met dit hypnotisme gewapend, zich het recht aannemen, om uitspraak te gaan doen, over allerlei ziekdijnde quaesties, en tot zels de leiding der geestelijke opvoeding aan zich willen trekken.

Er zijn namelijk nu reeds geleerden in de school van Nancy, die het hypnotisme ook aanbevelen, als een middel om kinderen allerlei zedelijke gebreken af te leeren, en ze door de suggestie het ligen, het snoepen, het lui zijn enz. afhankelijk te maken.

Hier toch geldt het: Schoonmaker, houd u bij uw leest. Voor zulke experimenten zijn de medici niet. Dat ligt niet op hun weg. Dat behoort niet tot hun domein. En zoo men niet scherp toeziet, zou deze overschrijding van hun bevoegdheid er al meer toe leiden, om ook geheel het zedelijk leven onder de macht der medische faculteit te brengen. Iets waarvoor God ons beware.

Toch hebben ze in zooverre gelijk, dat het hypnotisme op het bestaan van een zielkracht wijst, die wel terdege iets met de opvoeding te maken heeft.

Neem b.v. slechts dit ééne.

Is het waar, dat de suggestie, dat is het iemand aanbrengen van een gedachte, die gedurig herhaalt, allengs macht over zijn geest erlangt, metterdaad het gevolg heeft, dat deze gedachte allengs in hem dringt, en zóó post vat in zijn bewustzijn, dat ze levenslang een macht in zijn leven wordt, dan wordt het voor alle opvoeding van het uiterste belang, om van meet af toe te zien, welke algemeene begrippen door het schoolgaan, door de catechisatie, door lectuur, en door de prediking altoos weer aan onze kinderen worden ingeprent.

Dan toch blijkt hieruit, hoe roekeloos het is zijn kind naar een verkeerde school of catechisatie te zenden; hoe het kerkgaan ook voor een kind van het hoogste belang kan zijn; en hoe noodzakelijk het is op hetgeen onze kinderen lezen het oog te houden.

Doch ook van den anderen kant blijkt het dan paedagogisch, hoe noodzakelijk het is, op school en catechisatie en bij de prediking zich te gewennen aan heldere begrippen, aan vaste formuleringen en scherp belijnde denkbeelden, die steeds in denzelfden vorm moeten herhaald worden.

Bovenal ook wordt het duidelijk, wat macht de Heilige Schrift bezit, om haar inhoud door gestadige lectuur, al dieper in onzen geest in te prenten, en, ook buiten het redeneerend verstand om, ons innerlijk te veroveren en te beheerschen.

Doch, gelijk gezegd, dit alles is een veld dat nog braak ligt. Nog pas is de spade in den grond gestoken.

Alleen mag nu reeds geconcludeerd, dat de Vrije Universiteit ons een wezenlijke dienst zou bewijzen, zoo ze althans voor de Psychiatrie hoe eer hoe beter een leerstoel oprichtte, en alzoo een zelfstandig onderzoek instelde naar deze verborgen zielkrachten, én om er het profijt uit te trekken, dat er ons in geboden wordt, én om de schade te helpen afweren, waarmee ze ook ons Christendom bedreigt.

Prof. Bavinck heeft in de *Bazuin* een hoogst welwillende aankondiging geplaatst van *Separatie en Doleantie*, die ons de overtuiging schonk, dat ernstige bespreking van de kerkelijke quaestie, mits ze met kennis van zaken, helderheid van oordeel en edeler bedoeling geschiedt, metterdaad steeds klaarder licht doet opgaan.

We hopen dan ook op deze aankondiging terug te komen, teneinde de bedenkingen, die Prof. Bavinck oppert, nader onder de oogen te zien.

Ditmaal bepalen we ons tot één enkel punt, omdat het buiten de eigenlijke quaestie ligt, en op een misverstand berust.

In *Separatie en Doleantie* was o. a. met kleem uitgesproken, dat de formele gemeenschap met het zichtbare instituut der kerk, om volledig te zijn, steeds moest rusten op de wildaard der belijders, die even daardoor formeel het recht behielden zich door een tweede wildaard van dit instituut weer los te maken.

Hier tegen nu opeert Prof. Bavinck volstrekt niet het geestelijk bezwaar, dat dit tot Pelagianisme zou leiden, want hij verzuimt niet er duidelijk bij te voegen, dat *Separatie en Doleantie* deze wildaard wel formeel vrijlaat; maar ze materieel bindt aan het Woord Gods en den organischen samenhang der geloovigen onderling in en met hun Hoofd Christus.

Zijn opmerking is van een anderen aard. Hij keurt het namelijk af, dat in *Separatie en Doleantie* aan het Instituut het recht

betwist leden uit Niet macht te men; ma stelling v bij een sprake k De ke in naam nooit me Hierin Immer het Ger tegenover genover Nu wil kerk w macht te eigen Overheid En in het Ger een Ger macht p Dit ge In soc bedoelt, toch ver Separatie vermaant, ook nu n die uw geert, m door te en versta bannen Want

rechte to dan altha maar oo niet. Zoodra lijke bege men, zou vonnis d

Ditmaal schets van voorkomen November. We leze Op staate een merkwa Door ons Nederl. Her kerkeijk go Willem I zijn opperbe tractementen ren, welke it Tevens va keuring een predikant m koming den der Dortsch Velen van die leer met Daardoor vrijheid, wel zoo bandelo door de oph Deze voor 1848 toegeet satisfactie d kersers invlo ware van d teerde op r sche periode Maar nu d wilde zij ool een neutralit ken is. Het v ook achter neutraliteit onderwijst ge weigerden b gerichte sch midden ges mochten het Zij beveeen en opvoeding staat toebeho In hun ve den edelen classe mecon van wiens Kemper in 1840 geing rijk geing gedrukte rief gief tegen s deze streed t Niet betert Groen en d land van d gebied der g Steeds heb sich heftig a Dit is zóó nter partij mo Hordijk, die rende zijn k brak voor de Na den d van zien e Keuzenheer was in 1880, als teurs voor b zine, medew lita", zelds recht zijner p

En verde Ook op l Nederl. Herv. brengen in 1900 verdraag hetrogene t De belang gesacht word zink de Kog de overnigje Nederl. Her Christendom stichte Die strijd manie heeft i leken word broeders, die domine Bur lafaars werd hummer geest vorgetijde n

Het is v stelling on het moeder Moge ee Indische k kerk van I